

We krijgen voorgeschreven wat we moeten voelen

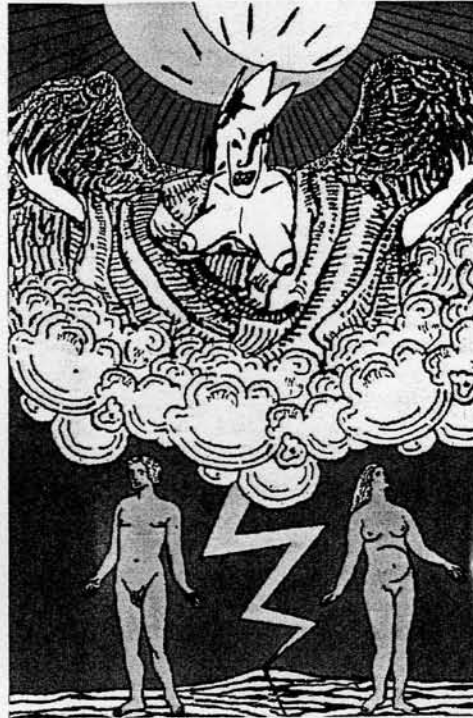
Gesprek
met Fay Weldon

Veelschrijver Fay Weldon staat bekend als een innemende en kletserige vrouw.

Haar stijl is wel eens beschreven 'als champagne', net zo bruisend en licht.

Maar ondertussen blijkt zij de literatuur zeer ernstig te nemen.

Een gesprek over de nieuwe generatie feministen, de verantwoordelijkheid van de schrijver en de terreur van de therapeut.

INTERVIEW

Fay Weldon, schrijfster van tientallen romans en televisiespelen met een lichtvoetige, feministische toon, bladert wat in een krant in de salon van haar Amsterdamse hotel. Ze is op tournee en laat zich interviewen om de importeur te plezieren. In *Brieven aan Alice*, fictieve brieven aan haar nichtje, schreef ze over zo'n situatie: 'Luister eens allemaal zusters! Nu steeds meer van ons de pen opnemen om te schrijven, worden ook steeds meer van ons naar het buitenland uitgenodigd, door uitgevers, universiteiten, organisatoren van festivals enzovoort, en we hebben geen boek met voorschriften om ons aan te houden, of een handboek om te raadplegen, voor dit soort gevallen net zo min als voor het gewone leven.'

Haar vrolijke wise-cracks en warme, beschaafd-Britse stem geven me het idee een spontaan gesprek met de schrijfster te voeren. De ervaring heeft haar inmiddels kennelijk geleerd hoe je zo'n varkentje moet wassen.

Het begint al als ik haar uit de tent wil lokken met een vraag over jonge feministen, zoals Naomi Wolf en Kate Roiphe, die beiden onlangs stelden dat vrouwen eens moeten ophouden zich als slachtoffer te presenteren. Voelt Weldon, een feministe die wel zo ongeveer het tegenovergestelde van huilerig is, zich niet tekort gedaan door zo'n opmerking?

Nee hoor, niet in het minst. 'Ik voel juist veel sympathie voor hen!

Een poosje geleden zat ik met hen in een forum ergens in Londen. Ik werd er erg vrolijk van. Ze zien er goed uit, praten goed, presenteren zich goed. Met hun lange haren vond ik ze op pre-Rafaëlitische heldinnen lijken. En ze hebben natuurlijk gelijk: als je, zoals zij, jong, mooi, kinderloos en intelligent bent, is het belachelijk om te doen alsof je slachtoffer bent. Dan ben je juist machtig. Ik vind het ook helemaal terecht dat ze zich afzetten tegen het purisme dat het feminisme een tijdje heeft gekenmerkt. Seks en mannen zijn belangrijk in de wereld - het is absurd om dat te ontkennen.'

'Maar', (lacht), 'oudere vrouwen schudden wijs hun hoofd en denken: "wacht maar tot je een baby hebt"'. Want op dat moment treden al die afgrijselijke, instinctieve processen in werking. Dan zullen ook zij moeten vechten om zichzelf te blijven. Misschien zullen ze dan begrijpen waarom seks ooit in een kwaad daglicht kwam te staan. Seks gaf je deze baby. Je houdt van je baby, maar je zou willen dat het niet zo was. Seks heeft je erin geluisd.'

Uw romans zijn geprezen om hun lichte, geestige toon. Is het dan niet een beetje bitter om jonge vrouwen te horen klagen over de humorloze generatie die hen zou zijn voorgegaan?

'Och, alles moet nu eenmaal steeds opnieuw verteld en gedaan wor-

den. In haar vorige boek ontmaskerde Naomi Wolf de schoonheidsmythe. Natuurlijk hadden vrouwen het twintig jaar geleden ook al over die dwang om mooi te zijn, maar voor Wolf is het nieuw en dat is belangrijk. Er is trouwens wel een verschil: zij wordt niet meer afgeschilderd als een gruwelijke, slechte vrouw, zoals ons twintig jaar geleden overkwam. Ze heeft het gemakkelijker. En dat is een succes voor ons allemaal.'

'Natuurlijk is nog niet alles koek en ei. De machtsstructuren zijn grotendeels in tact gebleven: mannen vertrouwen vooral andere mannen, schuiven elkaar werk toe. Een man wil graag een andere man onder zich krijgen, dat geeft hem een goed gevoel. Als mannen vooral met vrouwen samenwerken, missen ze die primitieve dingen tussen mannen onderling, you see.'

'Maar de verschrikkelijke nederigheid die vrouwen dertig jaar geleden tentoon moesten spreiden, is goddank verdwenen. Oh! In die tijd kon het je overkomen dat je zat te dinen met een stel mannen die zich beklagden over de borsten van hun vrouw! Daar stond je als vrouw niet eens bij stil; dat was gewoon.'

'Eigenlijk zijn mijn vroege romans nogal beledigend voor mannen. Daarin wordt vreselijk over mannen gegeneraliseerd - een beetje zoals die mannen aan de dinertafel over vrouwen generaliseerden. Inmiddels kunnen mannen het echt niet meer maken om op zo'n denigrerende manier over vrouwen praten. Het gekke is: je ziet eerder het omgekeerde - vrouwen beledigen mannen door elkaar wijs te maken dat mannen geen gevoel hebben. Het zal wel een stadium zijn. Ik hoop dat het snel voorbij is.'

U zegt ergens dat sommige boeken gevaarlijk zijn vanwege de inzichten die ze de lezer in zichzelf bieden. Maar u meent ook dat boeken gevaarlijk kunnen worden als de lezer te sterk gaat geloven in de wereld die die boeken presenteren.

'Mmm. Ik zal het hebben gehad over thrillers en romannetjes, en die kunnen zeker gevaarlijk zijn. Ze versterken een beeld van het leven dat niet zou moeten worden gepropageerd. Kijk, het is prima dat je op je dertiende bouquetreeksboekjes verslindt, dat hoort. Maar als je ze op je vijftigste nog leest, is er misschien iets aan de hand. Ze zijn vast beter dan valium hoor, daar niet van, maar ook die romantische boekjes hebben iets verslavends. Ze belemmeren je om iets aan je dagelijkse leven te doen.'

'Schrijvers dragen verantwoordelijkheid. Iedereen die de geest van andere mensen voedt, draagt verantwoordelijkheid en ik vind dat de media en de filmindustrie zich daarvan rekenschap moeten geven.' Denkt na, grinnikt: 'Niet dat alles nu opeens door-en-door verantwoord moet zijn. In feite waren mijn vroege romans ook onverantwoord, omdat ik daarin mannen zo ongenueanceerd voor schut zette. Ik denk dat het onderhand tijd wordt dat mannen gaan schrijven over vreselijke vrouwen.'

U schrijft over vreselijke mannen en daagt vervolgens mannen uit te schrijven over vreselijke vrouwen?! U flirt via uw boeken!

Weldon giechelt, 'Ja, vreselijk hè', knabbelt aan haar koekje. Dan serieuzer: 'Nee, ik zeg dit omdat ik echt geschokt ben door het gevoel van superioriteit dat sommige vrouwen nu ten opzichte van mannen voelen.'

Eén van Weldons laatste boeken, *Affliction*, in het Nederlands vertaald onder de titel *Het huis van het huwelijk*, gaat over een huwelijk dat op de klippen loopt zodra de man zich door een therapeut laat overtuigen dat het gezinsleven zijn persoonlijke ontplooiing belemmert. Zijn vrouw staat met haar rug tegen de muur. Wat ze ook zegt, hij weet het zo te draaien dat hij altijd gelijk heeft. Als zij boos wordt, verdrukt ze zijn innerlijk, als zij toegeeflijk is, wil ze de waarheid niet onder ogen zien.

In de Britse pers sprak Weldon openhartig over de autobiografische achtergrond van dit boek. Haar man, waarmee ze dertig jaar was

getrouwd, zette haar aan de dijk nadat een New Age-therapeute had geconstateerd dat hun horoscopen niet goed bij elkaar pasten. Weldon gruwelt ervan dat haar ex de geheimen van dertig jaar samen zijn 'te grabbel gooit' voor een jonge vrouw 'met onduidelijke kwalificaties', en is een soort kruistocht tegen het therapeuten-dom gestart.

Weldon: 'Het grappige is: een goede roman is een beetje als een therapie. Beide geven inzicht. Maar literatuur is veilig, de lezer pikt net zoveel ideeën op als ze kan verwerken. Een roman kan je door elkaar schudden, maar nooit zo sterk dat je er helemaal door van slag raakt. Therapeuten kunnen dat wel. Dat komt door de situatie - de therapeut domineert en de hulpvrager is ondergeschikt.'

'Begrijp me goed: Freud had prachtige, briljante ideeën. Maar misschien moet je zijn ideeën niet te letterlijk willen toepassen. Misschien is het een beetje zoals met het marxisme. Zodra de ideeën van Marx strikt werden uitgevoerd, kwamen de slechtste kanten van zijn systeem naar boven. Zoals we allemaal weten eindigde zijn visioen in absolute terreur. Ik heb het idee dat ook het *therapisme* ons begint te beknellen.'

Na wat gesputter van mijn kant geeft Weldon toe dat sommige mensen baat hebben bij therapie. Ze trekt haar wenkbrauw op en zegt: 'Ik wil heus niet ontkennen dat het kan opluchten om eens met iemand te praten. Maar de pretentie van therapeuten dat ze jou via praten kunnen *genezen* omdat ze daarvoor hebben geleerd, vind ik ronduit dubieus. Dat is gewoon niet waar.'

'En dan het verhaal dat ze verkondigen! Therapeuten vertellen ons dat we onschuldig worden geboren, maar dat de één of andere persoon - onze vader, moeder, of buurvrouw - het al snel voor ons verpestte, waardoor we nu allemaal genezen moeten worden. We krijgen gewoon voorgeschreven wat we moeten voelen! Het resultaat is, dat we ons alleen verantwoordelijk voelen voor onszelf en dat we andere mensen van alles en nog wat kwalijk nemen. Het maakt ons egoïstisch, hebzuchtig en onverschillig.' (zucht) 'Geef mij dan nog maar liever het oude christelijke idee dat we allemaal schuldig ter wereld komen. Want dan snappen we tenminste dat we ons best moeten doen om een beschaafde samenleving in stand te houden.' Weldon denkt dat mensen in therapie gaan omdat ze naar een verhaal verlangen. De therapeut moet aan hen het verhaal van hun leven verklaren. 'Waarom ze dat willen? Omdat ze denken dat hun leven een soort verhaal hoort te zijn. Ze geloven dat bij anderen de gebeurtenissen logisch uit elkaar voortvloeien en naar iets toe werken. Alles om hen heen lijkt een verhaal - behalve hun eigen leven. Dat is meer een kwakke gebeurtenissen, zonder veel lijn.'

'Natuurlijk is ieders leven een serie gebeurtenissen, waarvan sommige interessant zijn en sommige niet. Maar op het moment dat mensen constateren dat er geen lijn zit in hun leven, is het: *quick, quick, to the therapist*. Je kunt nog een beetje kiezen welk verhaal je wilt horen ook: al naar gelang je voorkeur stap je naar een Jungiaanse therapeut, of naar een Gestalt-therapeut.' (lacht) 'Therapeuten specialiseren zich in genres, net als schrijvers.'

'Niemand ontkomt eraan het leven te zien als een soort verhaal. Het verlangen naar een verhaal is ook het probleem niet. De eenduidigheid en eenvormigheid van die verhalen, dat is het probleem. Ook hierin lijkt therapie op literatuur. Slechte literatuur vertelt één simpel verhaal, en is precies daarom gevaarlijk. Goede literatuur vertelt ook een verhaal. Maar een goed boek heeft allerlei kieren, waarin heel andere verhalen op de loer liggen. Zo hoort het ook. Goede literatuur hoort complex te zijn.'

De boeken van Fay Weldon (Flamingo) worden in Nederland geïmporteerd door Van Ditmar. De Nederlandse vertalingen worden uitgegeven door Contact.

Marjan Slob (1964) studeerde Filosofie en Vrouwenstudies. Ze is freelance journaliste.